

9222

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ

κ. Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΔΕΩΝΗ
30—Οδός Περικλέους—30
1930

Ε.γ.Δ της Κ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Αρ. εισ. 9222

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ

κ. Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

.....

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΛΕΩΝΗ
30 - Οδός Περικλέους - 30

1930

Ε.γ.Δ της Κ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΈΡΓΩΝ ΤΟΥ κ. Ι. Ι. ΒΕΟΔΑΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

‘Ο ύποψήφιος, ώς δηλοί ἐν τῷ βραχυτάτῳ σημειώματι τῷ συναπτομένῳ εἰς τὸ ὑπόμνημα αὐτοῦ, ἔφοιτησεν εἰς τὴν Ριζάρδειον Σχολὴν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Βιέννης καὶ τέλος τῆς Ἀϊδελβέργης, ὅπου καὶ ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας.

Διατριβὰς δ’ ὑπέβαλεν εἰς τὴν Σχολὴν πέντε, ἢ; ἀναλύομεν ἐν τοῖς ἐπομένοις κατὰ τὴν χρονολογικὴν τάξιν τῆς ἔκδόσεως αὐτῶν. Καὶ λέγω ὅτι ἀναλύομεν, διότι τῆς κριτικῆς ἔργασίας μετέσχε καὶ ὁ συνάδελφος κ. Κ. Λογοθέτης. ‘Ως ἐδήλωσα ἐν τῇ συνεδρίᾳ, καθ’ ᾧν ἀνετέθη εἰς ἐμὲ ὑπὸ τῆς Σχολῆς ἡ εἰσήγησις, ὁ νόμος ἐν οἷς ἀρθροις διαλαμβάνει περὶ δοκιμασίας ὑποψηφίων ὑφηγητῶν δεῖται μεταρρυθμίσεως. Εἰς καθηγητὴς δὲν ἀρκεῖ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ὅταν μάλιστα ὑπάρχωσι πολλαὶ πραγματεῖαι πρὸς κρίσιν καὶ ἡ κρίσις γίνηται κατὰ τὸν χρόνον τῶν μαθημάτων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ Σχολὴ συνιδοῦσα τὸ ὄρθδον τῶν παρατηρήσεων ἀπεφάσισε παμψηφεὶ νὰ ζητήσῃ τῶν περὶ ὃν ὁ λόγος ἀρθρων τὴν μεταρρύθμισιν.

“*Platons Dialektik des Seins*”,

‘Ἐν διεξοδικῷ προλόγῳ ποιεῖται ὁ συγγραφεὺς ἐκτενῆ λόγον περὶ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, περὶ διαλεκτικῆς καὶ ἰδεῶν, ἴστορίας καὶ φιλοσοφίας, ὃς ὁρίζει κατὰ

τὸν κρατοῦντα παρὰ τοῖς νέοις Καντιακοῖς τῷπον. Ἀποφαίνει δὲ τὸ πέρας ώς τὴν ωντότηταν καὶ τὴν ὀφέλειαν, ώς τὸ ὅλον κράτος τῶν ἴδεων. Διὸ καὶ ἀναπτύσσει τὰ κατὰ τὸ πέρας, (ἐν συναφείᾳ πρὸς τὸ ἀπειρον) ἐν σειρᾷ κεφαλαίων. Οὗτος ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ ἔξετάζεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Φιλήβου τὸ πέρας ώς ὅρος τῆς γνώσεως, καθ' ὃσον αὗτη εἶναι τέρμα τοῦ λογικῶς ἀπείρουν. Τὸ πέρας καὶ τὸ ἀπειρόν συναποτελοῦσι τὸ τρίτον μεικτὸν εἶδος ὄντων, ὅπερ ἐμφαίνει πανταχοῦ κόσμον καὶ τάξιν. Ἐν ἀκολουθίᾳ πρὸς ταῦτα διερευνᾶται ἡ ἔννοια τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου καὶ διακρίνονται τὰ εἴδη τῆς γνώσεως. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ παρίσταται τὸ πεπερασμένον ώς μεικτὸν καὶ δὴ ώς ὑποκείμενον τῆς γνώσεως, καθ' ὃσον ἡ κρίσις ἔχει προϋπόθεσιν τὴν κοινωνίαν τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τῆς ἴδεας. Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ συμπλέκονται παντοῖα ζητήματα, ἀτινα καὶ σχοτεινῶς ἐκτίθενται καὶ χαλαρῶς πρὸς ἄλληλα συνάπτονται, ὥστε νὰ μὴ ἄγωσι μετὰ λογικῆς ἀκολουθίας εἰς τὸ ζητούμενον. Τὸ αὐτὸν ἵσχει καὶ περὶ τοῦ ἐπομένου κεφαλαίου, ἐν ᾧ ἔξετάζονται διάφοροι προσδιορισμοὶ τοῦ «εἶναι», παρίσταται ἡ ἴδεα ώς τὸ ἀρχέγονον καὶ ὑποτυποῦνται τοῦ λόγου τὰ δρια, ών πέρα ἀρχεται ἡ μυθολογία καὶ ἡ ποίησις. Μετὰ σύντομον δὲ παρέκβασιν εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Πρωταγόρου ἀναφερομένην ἐφαρμόζει ὁ συγγραφεὺς τὴν περὶ πέρατος καὶ ἀπείρου ψεωρίαν τὸ μὲν εἰς τὴν ἡθικὴν καὶ δὴ καὶ τὴν πολιτείαν (ώς οὖσαν κίνησιν ἐκ τοῦ ἀπείρου εἰς τὸ πέρας) τὸ δὲ εἰς τὴν ψυχὴν ώς τὸ κατ' ἔξοχὴν πέρας. Τέλος διαλαμβάνει ἐν ἴδιῳ κεφαλαίῳ περὶ ἔρωτος, ὅστις τείνει πρὸς τὸ πέρας τὸ ἀπεργαζόμενον τὴν συμμετρίαν καὶ ἀρμονίαν. Ἐν δὲ τῷ ἐπιλόγῳ παρέχονται οὐχὶ μᾶλλον πλατωνικαὶ ψεωρίαι ἡ νεώτεραι περὶ «συνειδήσεως» καὶ λόγου δοξασίαι, οἵας εὑρίσκομεν ἀνεπτυγμένας εὑρύτερον ἐν ἐτέρᾳ τοῦ συγγραφέως πραγματείᾳ.

Εἰ καὶ ποιεῖται ὁ συγγραφεὺς ἐνιακοῦ παραπομπᾶς εἰς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος, ὅμως οὔτε λαμβάνει αὐτὰς πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν οὔτε δρυπῆς ἐρμηνεύει, ὅπότε θὰ ἥδυνατο νὰ μορφώσῃ καὶ νὰ παράσχῃ σαφῆ καὶ ἀκριβῆ τοῦ πλατωνικοῦ φιλο-

σοφήματος ἔννοιαν. Περιπίπτει δηλαδὴ εἰς τὸ ὑπὸ πολλῶν, ὡς μὴ ὕφελε, καὶ μάλιστα νεωτέρων διαπραττόμενον ἀμάρτημα τοῦ θεωρεῖν τὰ ἀρχαῖα φιλοσοφήματα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν νεωτέρων καὶ κατ’ ἀκολουθίαν τοῦ ὑποβάλλειν εἰς τοὺς παλαιοὺς φιλοσόφους ἄλλότρια ἐκείνων διανοήματα. Οὗτο π.χ. ἀναφέρει εἰς τὸν Πλάτωνα πρόβλημα κρίσεως καὶ λόγου, διάκρισιν ψυχολογίας καὶ λογικῆς, τὴν ἔννοιαν ὅτι δημιουργία κόσμου εἶγαι δημιουργία ἀξιῶν (σ. 2.3.28) κ.τ.λ. Εὐθὺς δ' ἐν ἀρχῇ λέγεται ὅτι ἡ διαλεκτικὴ εἶγαι σύστημα καὶ θεωρία κρίσεων. Ἐλλοί δὲ Πλάτων θεωρεῖ τὴν διαλεκτικὴν ὡς μέθοδον διακριθοῦσαν τὴν πρὸς ἄλληλας σχέσιν τῶν ἔννοιῶν καὶ—κατ’ εὑριστέραν ἐκδοχὴν— ὡς τὴν περὶ τὸ ὃν ἐπιστήμην (Σοφ. 252 Β ἔξ. Πολ. 6,533C. Φιλ. 58A). Ἡ δὲ ἐπακολουθοῦσα ἀπόφανσις ὅτι «ἡ εἰς τὸ αἰσθητὸν ἀναφορὰ τῆς ἴδεας, ἡ παρουσία τοῦ εἴδους, ἀνευρίσκεται ἐν τῷ κατηγορουμένῳ» δὲν συνάγεται ἐκ τοῦ προσαγομένου χωρίου (Φαιδ. 78 D). Ωσαύτως τὸ ὃτι «ἡ κρίσις εἶναι αὐτοτελὴς ἐνότης μελῶν» ἥκιστα συνάγεται ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Θεαιτήτου (186 A. ἔξ.), ἔνθα ἀπλῶς λέγεται ὅτι ἡ ψυχὴ παραβάλλει τὰ ὃντα πρὸς ἄλληλα καὶ λαμβάνει τι νέον ἄλλότριον τῶν αἰσθήσεων.

2) Ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν πλατωνικῶν ἴδεων δὲ συγγραφεὺς ἀκολουθεῖ κατ’ οὖσίαν τῷ Cohen καὶ προσνέμει αὐταῖς ὑποθετικὸν χαρακτῆρα. Ρητέον δὲ ὅμως ὅτι ἡ ἐκδοχὴ αὕτη καὶ αἱ παραπλήσιαι ἄλλαι (ἢ τοῦ Lotze, Natorp, Lutoslawski κ.ἄ.) εἶναι ἥκιστα πιθαναὶ ὡς μὴ συνάδουσαι πρὸς τὰς πλατωνικὰς ἀποφάνσεις. Καὶ δὲν περιορίζεται μὲν ἐνταῦθα δὲ συγγραφεύς, καθ’ ὅσον ἐκδέχεται τὰς ἴδεας καὶ ὡς ἀϊδίους καὶ ἀσωμάτους ἐνότητας. Πλὴν ὅμως νοεῖ αὐτὰς ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ συνειδός (σ. 11.12.25) παρορῶν τὸν ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα, διν ἔχουσι κατὰ τὸν φιλόσοφον αἱ ἴδεαι. Ἐπειτα δὲ ἀποφαινόμενος (σ. 9) ὅτι αἱ αἱ ἴδεαι δὲν εἶναι μεταφυσικαὶ τινες ἀκίνητοι οὖσιαι ἀλλ’ ἐτερότητες πρὸς τὰ αἰσθητὰ ὕφειλε νὰ ἀναπτύξῃ τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ προσαγάγῃ μαρτύρια· διότι οἱ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἔντονοι χαρακτηρισμοὶ τῶν ἴδεων ὡς ὃντων καθ’ ἔαυτὰ ὑπαρχόντων, ἀμε-

ταβλήτων καὶ ἀεὶ κατὰ ταῦτα ὥσαύτως ἔχόντων (Σοφ. 255 C. Φαιδ. 78 c. ἔξ. Φιλ. 15 B. Τιμ. 27 D. Θεατ. 158 B. ἔξ. κ. ἄ.) δὲν συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τοῦ εἰρημένου ἴσχυρισμοῦ. Ὁ λόγος, δι’ ὃν ὁ συγγραφεὺς ἀρνεῖται νὰ θεωρήσῃ τὰς ἰδέας ως μεταφυσικὰς ἀκινήτους οὐσίας εἶναι (καθὰ φαίνεται ἐκ τῶν ἐνταῦθα καὶ κατώτερω (σ. 12) λεγομένων) ἡ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἀναφορὰ καὶ κοινωνία ἔκεινων. Ἀλλὰ τὸ ἔτερον δὲν ἀποκλείει τὸ ἄλλο. Βεβαίως τὸ πρᾶγμα καθ’ αὐτὸ παρέχει δυσχέρειαν, δι’ ἣν καὶ ἐλείποντιν ἀκριβέστεραι διασαφήσεις τοῦ Πλάτωνος. Πιθανὸν δὲ εἶναι ὅτι οὗτος θεωρῶν τὰς ἰδέας ως καθ’ ἔαυτὰς ὑπαρχούσας οὐσίας ἐδόξαζεν ὅτι ὑπάρχουσιν ἄμα καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς διὰ τῆς ἔαυτῶν **δυνάμεως**. Ὁ ὑπολαμβάνων ὅτι αἱ ἰδέαι **αὐταὶ** ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς¹ καὶ δὴ ὅτι αἱ ἰδέαι ὑπάρχεισαν καὶ κρίσεως εἶναι ἐν ᾧ μὲν, παρορᾶ ὅητὰς ἐκφράσεις τοῦ Πλάτωνος καὶ συγχέει τὰς ἰδέας πρὸς τὰς **ἐννοίας** τῶν ἰδεῶν.

3) Ἡ παρατήρησις ὅτι εἶναι πλημμελὴς ἡ ὑπὸ τοῦ Natorp γενομένη ἐκδοχὴ τῆς ἰδέας ως νόμου (σ. 3 ἔξ.) εἶναι λίαν ὀρθὴ καὶ εὔλογος (διότι τοιαύτη ἐκδοχὴ εἶναι πάντῃ αὐθαίρετος). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια τοῦ συγγραφέως ἀπόφανσις ὅτι ὁ νόμος καὶ ἡ κανονικότης εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς λογικῆς κοινωνίας τῶν ἰδεῶν εἶναι οὐχ ἥττον ἀμάρτυρος καὶ αὐθαίρετος.

4) Οὐχὶ ἀκριβῆ εἶναι τὰ περὶ κοινωνίας καὶ χωρισμοῦ διανοίας καὶ ιοήσεως ἐκτιθέμενα (σ. 4) οὐδὲν εἶναι εὔλογος ἡ παραπομπὴ εἰς Πολιτείαν 551 Α—Ε, ἐνθα οὐδὲν τοιοῦτον λέγεται. Ὁ Πλάτων ἀλλαχοῦ διακρίνει εἴδη γνώσεως, ὃν τὸ μὲν κατώτερον ἔχει ὑποκείμενον τὰ μαθηματικὰ καὶ καλεῖται **διανοία**, τὸ δὲ ἀνώτερον ἐπισκοπεῖ τὰς ἰδέας καὶ καλεῖται **νοῦς**, **ἐπιστήμη**, **νόησις** (ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ), ἀμφότερα δὲ ταῦτα τὰ εἴδη τῆς γνώσεως ἀποτελοῦσι τὴν (ἐν εὑρυτέρᾳ ἐννοίᾳ) νόησιν (Πολ. 6,509 D

1. Ἐν σελ. 91 λέγεται ὅτι «αἱ ἰδέαι εἰσέρχονται εἰς τὴν φύσιν. τ. ἐ. συζευγγύνονται αὐτῇ κατὰ τρόπον λογικὸν καὶ ἀξιολογικόν».

εξ. 510 Β εξ. 7,533 Ε εξ. πβλ. Τίμ. 29 C 37 Β 51 Β). Ἡ γνώμη τοῦ συγγραφέως (σ. 7) ὅτι ἡ διάνοια δὲν ἀναφέρεται, ώς νομίζει ὁ Cohen, μόνον εἰς τὰ μαθηματικὰ ἀλλὰ περιλαμβάνει καὶ τὸ παρὰ Φιλήβῳ «τρίτον γένος» εἶναι γνώμη ἡκιστα εὔλογος καὶ μάλιστα ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰς ἐκφράσεις τοῦ Πλάτωνος (Ἐνδ. ἀνωτ.).

5) Λέγων ὁ συγγραφεὺς (σ. 10) ὅτι αἱ ἰδέαι ἀπαντῶσιν ώς ἐνάδεις ἐν τῇ κρίσει γίνεται δῆλος ὅτι ποιεῖ ἔκείνας ἀπλᾶς λογικὰς ἐννοίας. Χαράκτηρίζων δὲ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος ώς φιλοσοφίαν τοῦ λόγου καὶ τῆς οὐσίας προάγεται εἰς τὸ νὰ θεωρῇ τὸ πλατωνικὸν φιλοσόφημα οὐχὶ καθ' ἑαυτὸν ἀλλ' ἀπὸ ἀπόψεως νεωτέρων διδασκαλιῶν.

6) Ἀπόκλισιν οὐχὶ δεδικαιολογημένην ἀπὸ τῆς ἀκριβοῦς ἐρμηνείας τοῦ Πλάτωνος ἐμφαίνει ἡ τοῦ συγγραφέως ἐκδοχή, καθ' ἥν διαφωνῶν. ώς λέγει, πρὸς τὸν Stenzel (σ. 10) καὶ παραβλέπων τὴν ἀριστοτελικὴν ἐξήγησιν ἀρνεῖται ὅτι αἱ ἰδέαι εἶναι ἀπόλυτοι οὐσίαι.

7) Ἐν σελ. 15 λέγεται ὅτι ἡ πρώτη ἐνέργεια τοῦ λόγου εἶναι ἔκείνη, καθ' ἥν δημιουργεῖ τὴν σχέσιν πολλότητος καὶ ἐνότητος καὶ ποιεῖ δυνατὴν τὴν θέσιν ἀμφοτέρων· οὗτο δὲ ἐπὶ τῆς ἥδονῆς δυνάμεθα νὰ λέγωμεν περὶ πολλότητος καὶ ἐνότητος, ὅταν ἀγάγωμεν αὐτὴν εἰς τὴν τοιαύτην σχέσιν. Ἄλλὰ τοιαῦτο νοήματα δὲν συνάγονται ἐκ τοῦ Πλατωνικοῦ Φιλήβου (15D E), δπον γίνεται ἡ παραπομπή. Ὁ Πλάτων ἐνταῦθα παρατηρεῖ ὅτι ἔγκειται ἐν τῇ φύσει αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἐννοιῶν («τῶν λόγων αὐτῶν ἀθάνατόν τι καὶ ἀγήρων πάθος») ἵνα ἔκαστον εἶναι ἀμα ἐν καὶ πολλά. (πβλ. καὶ 166 «ἔνδος καὶ ἐκ πολλῶν ὄντων τῶν ἀεὶ λεγομένων, πέρας δὲ καὶ ἀπειρίαν ἐν αὐτοῖς ἔνμφυτον ἔχόντων»). Ἡ σχέσις αὕτη δὲν είναι, ώς φαντάζεται ὁ συγγραφεὺς, ὑποκειμενικὴ ἀλλὰ τούναντίον ἀντικειμενικὴ τουτέστι δὲν δημιουργεῖται ὑπὸ τοῦ λόγου ἀλλὰ ἀπλῶς ἀναγνωρίζεται ὑπὸ αὐτοῦ. Φαίνεται δὲ ὅτι εἰς τὴν παρανόησιν ἥγαγεν ἡ παρεκδοχὴ τοῦ λόγου εἰς ὃν προσενεμήθη στε-

νοτέρα τοῦ δέοντος ἔννοια καὶ δὴ ἡ σημασία τῆς (λογικῆς) κρίσεως.

8) Τὸ δεκτικὸν πέρατος (ἀντικειμενικὸν) ἡ ἀπειρον, τὴν οὐσίαν τοῦ ἀπείρου, περὶ οὐ λέγει δὲ φιλόσοφος, μεταποιεῖ δὲ συγγραφεὺς αὐθαιρέτως εἰς τύπους κρίσεων ἢ εἰς ἴδεατὰς ἐνότητας. Συμπεραίνει δὲ παραδόξως ὅτι ἡ «ἀπειρία» εἶναι τὸ πέρας ἢ μορφὴ ἀμορφίας. «Ὑπάρχει ἄρα — λέγει — μεταξὺ τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ πέρατος σύστημα κρίσεων, σειρὰ λόγων καὶ κατ' ἀκολουθίαν σύστημα ἢ σειρὰ ἴδεῶν» ! (σ. 19).

Εἶναι παράδοξα νοήματα, εἰς ἃ οὐδαμῶς ἐνέχεται δὲ Πλάτων. Διότι ἐν τῷ Φιλήβῳ (18 Β. C. D), ὅπου γίνεται ἡ παραπομπή, λέγεται τοῦτο μόνον, ὅτι ἐκ τοῦ ἀπείρου δὲν πρέπει νὰ ἔρχωμεθα εἰς τὸ ἐν ἀμέσως ἄλλᾳ διὰ τῶν διαμέσων εἴδῶν. Παραδειγμα δὲ προσάγεται ἡ ἀπειρος φωνή, ἐν ᾗ ἀνευρίσκομεν ώρισμένα εἴδη, τὰ φωνήντα καὶ τὰ ἥμιφωνα καὶ τὰ ἄφωνα· ταύτην τὴν περὶ τὴν φωνὴν ἐπιστήμην, ως μίαν οὖσαν, ὀνομάζομεν γραμματικήν. Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ τὰ ἔφεξῆς λεγόμενα περὶ τῶν μορφῶν τῶν κρίσεων δὲν εἶναι πλατωνικὰ νοήματα ἀλλ' ὑποκειμενικὰ παρατηρήματα

9) Τὰ ἐν σελ. 21 ἔκτιθέμενα περὶ χρόνου ὑπομιμνήσκουσι μὲν τὰ διδάγματα τοῦ Rickert ἀλλὰ δυσκόλως συνάγονται ἐκ τῶν ἀποφάνσεων τοῦ Πλάτωνος. Τὰ δὲ περὶ τῶν αἰσθητῶν λεγόμενα καὶ τὸ ἐν σελ. 22 συναγόμενον πόρισμα ὅτι ἡ γένεσις ἔκείνων ἀνάγεται εἰς τὴν γένεσιν τῆς **καθαρᾶς κρίσεως** δέν ἀποδίδουσι τὰ πλατωνικὰ νοήματα ἀλλὰ συνάδουσι πρὸς τὴν νεωτέραν ὑποκειμενικὴν ἴδεολογίαν. Τὰ αἰσθητὰ ἀνάγονται κατὰ τὸν φιλόσοφον εἰς τὰς ἴδεας, τὴν δὲ κατὰ μέθεξιν σχέσιν αὐτῶν διαγινώσκει δὲ νοῦς.

10) Τὸ κατωτέρω λεγόμενον ὅτι δὲν, ἀλήθεια, ὑπάρχει τὸ εἶναι τοῦ λόγου δὲν ἔχει δρυθῶς ἀλλὰ προέρχεται ἐκ παρανοήσεως, ἥτις καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν καὶ ἐνταῦθα ἐμφανίζεται. Οἱ λόγοι δηλαδὴ κατὰ Πλάτωνα ως ἔννοιαι δὲν ἀποτελοῦσι τὴν οὐσίαν ἀλλ' ἀπλῶς ἀπεικονίζουσιν αὐτὴν καὶ χρησιμεύουσιν ως μέσα διαγνω-

στικά. Ἡ ψυχὴ διὰ τῶν ἔννοιῶν (*ἐν τῷ λογίζεσθαι*) ἀπεταί τῆς ἀληθείας, τ. ἔ. αἱ ἔννοιαι παριστῶσιν ἀκριβῶς τὴν οὐσίαν. Τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει βεβαίως τὸ παρὰ Φαιδωνὶ (65 BC) χωρίον, ὅπερ μνημονεύει ἀλλὰ δὲν ἔρμηνει δρόθως ὁ συγγραφεύς. (πβλ. αὐτ. 100 A). Ἡ δὲ εἰς Φαιδρὸν παραπομπὴ (97 D, 98 A) εἶναι ἀπροσδιόνυσος, διότι ἐνταῦθα πρόκειται ἀπλῶς περὶ αἰτίας καὶ νοῦ. Καὶ τὰ περὶ γενέσεως ἄρα κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκδοχὴν ἐπιφερόμενα (σ.23) δὲν στοχάζονται τῆς γνησίας πλατωνικῆς θεωρίας.

11) Παράδοξος εἶναι ὁ ἴσχυρος, ὃν καὶ ὁ συγγραφεὺς ἀσπάζεται (σ. 25), διτὶ ἡ ψυχὴ κατὰ Πλάτωνα «δὲν εἶναι ὃν ἀλλ’ ἡ ἔνότης τῆς ἀρχεγόνου ἐνεργείας τοῦ λόγου». Τὸ λέγειν τοιαῦτα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ βλέπειν τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν οὐχὶ ἀμέσως καὶ καθ’ ἔαυτὴν ἀλλ’ ἐμμέσως καὶ οἵονεὶ διὰ τῶν διόπτρῶν τῶν νεωτέρων.

12) Ἡ πλημμελὴς ἐκδοχὴ τῆς θεμελιώδους ἀρχῆς τῆς τοῦ Πλάτωνος φιλοσοφίας, τουτέστι τῶν ἰδεῶν, δηλοῦται ἐναργῶς ἐκ τῶν ἐν σελ. 25 λεγομένων. Κατὰ ταῦτα τὸ πέρας δημιουργεῖται διὰ τῆς κρίσεως καὶ καθ’ ἀκολουθίαν διὰ τῆς ἰδέας¹. Ἄλλ’ οὔτε ἡ ἰδέα ἔγκειται ἐν τῇ κρίσει, οὔτε ἡ κρίσις (λόγος) δημιουργεῖ τὸ πέρας. Τὸ πέρας ὑπάρχει καθ’ ἔαυτὸν καὶ ἐκτὸς τῆς συνειδήσεως ὡς μία τῶν τεσσάρων ἀρχῶν, ἐφαρμοζόμενον δὲ ἐπὶ τὰ ἀπειρα ποιεῖ τὰς τεταγμένας κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων, τὰς ὡρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὴν ὑγίειαν τοῦ σώματος, τὸ κάλλος καὶ τὴν ἴσχυν καὶ δσα τοιαῦτα. Περὶ τούτων σαφῶς λέγει ὁ Πλάτων μάλιστα ἐν Φιλήβῳ 23 Β ἔξ. 26 ἔξ. Παρανόησιν δ’ αὐτῶν οὐ μικρὰν θὰ ἀπετέλει ὁ ἴσχυρος διτὶ τὸ πέρας δημιουργεῖται διὰ τῆς κρίσεως καὶ τῆς λεγομένης ἰδέας, τουτέστιν διτὶ εἶναι ἀπότοκον τῆς συνειδήσεως. Οὐχὶ ἡ κρίσις ποιεῖ τὸ πέρας ἀλλὰ τούναντίον τὸ πέρας παρέχει τὴν ἔννοιαν καὶ συντελεῖ εἰς τὴν κρίσιν. Πρβλ. καὶ Τιμ. 47 A. «νῦν δὲ ἡμέρα τε καὶ νὺξ ὁφθεῖσαι μῆνές τε καὶ

1. Καὶ κατωτέρω (σ. 43) λέγεται διτὶ τὸ πέρας γίνεται ὑπὸ τοῦ λόγου. (πρβλ. καὶ σελ. 45, 67)

ἔνιαυτῶν περίοδοι μεμηχάνηνται μὲν ἀριθμόν, χρόνου δ' ἔννοιαν περὶ τε τῆς τοῦ παντὸς φύσεως ζήτησιν ἔδοσαν». Οὐδέ εἶναι ἄρα δρῦὸν τὸ ὅτι «ἡ ἐπιστήμη μօρφοῖ τὸ φαινόμενον εἰς κόσμον»· ἡ ἐπιστήμη δὲν δημιουργεῖ τὸν κόσμον ἀλλ᾽ ἀπλῶς λαμβάνει ἐπίγνωσιν τῆς φύσεως αὐτοῦ.

13) Ἐκ τῶν ἐν σελ. 28 περὶ γνώσεως λεγομένων καὶ ἐκ τῶν προηγουμένων φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς προσνέμει εἰς τὸν **Πλάτωνα** τὴν ἀλλοτρίαν μὲν αὐτοῦ ἴδιαν δέ τισι τῶν νεωτέρων δοξασίαν ὅτι ἡ οὐσία ἥρτηται ἐκ τῆς γνώσεως.³ Εξακολουθεῖ δηλαδὴ πάντοτε ἡ σύγχυσις τῆς ὑποκειμενικῆς ἐνεργείας τῆς γνώσεως καὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ στοιχείου τῆς ὑπάρχεως.

14) Ἐν σελ. 30 γίνεται λόγος περὶ τοῦ καθαροῦ μεικτοῦ καὶ τοῦ καθαροῦ πέρατος τῶν ἴδεων.⁴ Άλλα μένει ἄδηλον, τί νοεῖ διὰ τούτων ὁ συγγραφεὺς, διότι τοιαῦται ἔννοιαι δὲν συνάγονται ἐκ τοῦ Πλάτωνος καὶ δὴ καὶ ἐκ τοῦ παρατιθέμενου χωρίου τοῦ Σοφιστοῦ.

15) Ἐν σελ. 34 λέγεται ὅτι «ὁ αἰσθητὸς κόσμος εἶναι τι μεικτὸν μόνον ἐν τῇ κρίσει καὶ διὰ τῆς κρίσεως», καὶ «ἄνευ τῆς μείξεως τῆς κρίσεως, χωρὶς ἀπὸ τῆς κρίσεως, δὲν εἶναι ὁ πραγματικὸς κόσμος μεικτὸς» (πβλ. καὶ τὰ περὶ φύσεως ἐν σελ. 53 λεγόμενα). Καὶ ἐνταῦθα καθίσταται πρόδηλος ἡ παρεκδοχὴ τῆς πλατωνικῆς θεωρίας, σκοπουμένης κατὰ τὴν ὑποκειμενικὴν τῶν νεωτέρων ἰδεολογίαν. Τὸ μεικτὸν κατὰ τὸν φιλόσοφον δὲν γίνεται **μόνον** διὰ τῆς κρίσεως ἀλλ᾽ εἶναι τοιοῦτο καθ'⁵ ἔαυτό. Ἡ κρίσις δηλαδὴ δὲν ποιεῖ ἀλλ᾽ ἀπλῶς ἐπιγιγνώσκει τὸ μεικτόν. Τοιοῦτο νόημα συνάγεται κατ'⁶ ἀνάγκην ἐκ τῆς ἀπροκαταλήπτου ἔρμηνείας τῶν ἐν Φιλήβῳ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος διδασκομένων. Καὶ τὸ παρατιθέμενον δὲ (ἴνθ. ἀνωτ. χωρίον τοῦ Τιμαίου (48 A) δεικνύει τὸ πρᾶγμα ἐναργῶς. Διότι ἐνταῦθα λέγεται ὅτι ὁ κόσμος εἶναι μεικτὸν «εἴς ἀνάγκης καὶ νοῦ» ἐνθα προφανῶς ὁ νοῦς εἶναι ὃν ἀντικειμενικὸν καὶ οὐχὶ νοῦς ὑποκειμενικός. Οὐχ ἡτον συνηγορεῖ καὶ τὸ μνημονευόμενον ἔτερον χωρίον τοῦ Τιμαίου (52 A), ἐνθα παρίσταται εἴδος «δεύτερον, γεννητὸν πεφορημένον ἀεὶ» (πβλ. καὶ τὸ παρὰ

Συμπ. 211 Α, δπου διαστέλλεται ἡ ἴδεα (αὗτὸ τὸ καλὸν) ἀπὸ τοῦ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς εἴδους, οἷον τὸ καλὸν «ἐν ζῷῳ ἢ ἐν γῇ ἢ ἐν οὐρανῷ ἢ ἐν τῷ ἀλλῷ». Υπάρχει λοιπὸν ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ ὑποκειμένου, ἔξω τοῦ ἐγὼ καὶ τῆς συνειδήσεως, ἀντικειμενικὸν εἶδος, ὅπερ ἀποχωρίζόμενον ἀπὸ τῶν ὄντων θὰ κατέλειπε τὴν ὑλὴν καθ' ἕαυτὴν (τὴν πρώτην ὑλὴν) λαμβανομένην «λογισμῷ νόσῳ».

16) Κατὰ τρόπον αὐθαιρετον καὶ μὴ ἐρειδόμενον ἐπὶ μαρτυρίας παρίσταται (ἐν σελ. 35) ὡς ὑποκειμένον τῆς γνώσεως ὁ λόγος καὶ ἐκλαμβάνεται ὡς σωτηρία τοῦ αἰσθητοῦ ἢ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὸν καθαρὸν λόγον.

17) Ο πλατωνικὸς Σοφιστὴς (262 Α) λέγει καθόλου περὶ δήματος καὶ οὐχὶ μόνον περὶ τοῦ ἔστι, ὡς παριστᾶ ὁ συγγραφεὺς (σ. 36). Καὶ τὰ ἐφεξῆς δὲ λεγόμενα περὶ ταυτότητος καὶ ἐτερότητος δὲν συνάγονται ἐκ τοῦ μνημονευομένου χωρίου τοῦ Παρμενίδου.

18) Ἡ εἰς τὸν λόγον προσνεμομένη σημασία, μᾶλλον δ' εἰπεῖν αἱ σημασίαι καὶ τὰ ἐν σελ. 38 ἐκτιθέμενα περὶ λόγου εἶναι ἴδια τοῦ συγγραφέως δοξασία μὴ μαρτυρουμένη ὑπὸ τῶν ἀποφάνσεων τοῦ Πλάτωνος.

19) Ἐν σελ. 40 λέγεται ὅτι ἐὰν ἡ μέθεξις θεωρηθῇ ὡς ἀναφορὰ δύο ἐτεροτήτων, ἡ ἀπόδειξις «τοῦ τρίτου ἀνθρώπου» ἀποτελεῖ παρεξήγησιν τῆς δυνάμεως τῆς ἴδεας. Ἡ θέσις δηλ. τοῦ τρίτου ἀνθρώπου θὰ ἡτο ἀναγκαία, ἐὰν ἡ ἴδεα ἡτο μεταφυσικὴ σωματική (!) οὐσία. Τοιαύτη ὑπὸ πολλῶν προενεχθεῖσα γνώμη, ἡν καὶ ὁ συγγραφεὺς ἐμφανίζει ἐνταῦθα, δὲν εἶναι ἀσπαστή. Διότι ἔδει οὕτω νὰ παρίδωμεν μὲν δητὰς περὶ ἴδεῶν ἀποφάνσεις τοῦ Πλάτωνος, νὰ ὑπολάβωμεν δὲ πάλιν ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης παρενόησεν ὅλως τὸν διδάσκαλον· ὅπερ ἀπίθανον. Ἐπειτα δὲ ἐρωτᾶται, πῶς πρέπει νὰ νοηθῇ ἡ ἀναφορὰ τῶν ἐτεροτήτων; Ἐὰν μὲν ὡς ὑποκειμενική, νοθεύεται τέλεον ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία. Ἐὰν δὲ ὡς ἀντικειμενική, αἱ δυσκολίαι δὲν αἴρονται· διότι μένει ἀνεξήγητον πᾶς ἡ ἀρχέγονος οὐσία—τὸ ἐτερον τοῦ αἰσθητοῦ—ἔρ-

χεται εις ἀναφορὰν πρός τι διάφορον καὶ ποιεῖ πᾶσαν γένεσιν καὶ πᾶσαν πραγματικότητα.

20) Συνεχίζων ὁ συγγραφεὺς ἐν ἀκολουθίᾳ μὲν πρὸς ἑαυτὸν ἄλλ' ἐν διαφωνᾷ πρὸς τὰ πράγματα, τουτέστι πρὸς τὰ τοῦ Πλάτωνος διδάγματα, ἐκλαμβάνει τὴν μὲν ὅλην ὡς τὴν δυνατήν ἀπειρίαν τοῦ προσδιορισμοῦ τὴν δὲ οὖσίαν ὡς τὴν ὑπὸ τοῦ λόγου γένεσιν τοῦ πέρατος ἢ ἄλλως, «ὡς τὸν λόγον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐπιστήμης. τ. ἔ. ὡς τὴν πολλότητα καὶ τὴν διλότητα κρίσεων»!

21) Τὸ ἐν σελ. 45 παρατιθέμενον χωρίον τῆς Πολιτείας (380 D) δὲν νοεῖται δροθῶς διότι δὲν σημαίνει διτι ὁ θεὸς «δὲν ἔξερχεται ἐξ ἑαυτοῦ» ἄλλὰ δὲν ἔξερχεται ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ εἶδους, ἢ ὡς ὀλίγῳ πρότερον εἶπεν ὁ Πλάτων, «οὐκ ἄλλάττει τὸ αὐτοῦ εἶδος εἰς πολλὰς μορφάς». Αποτελεῖ δηλ. ὁ θεὸς ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἄλλα, ἃ τινα ἄλλάττουσι τὸ ἑαυτῶν εἶδος· ὅπερ δηλοῖ διτι τὰ ὅντα ἔχουσιν (ἀντικειμενικὸν) εἶδος καὶ δὲν λαμβάνουσιν αὐτὸ διὰ τοῦ λόγου (ὑποκειμενικῶς). Καὶ τὸ χωρίον ἄρα τοῦτο μαρτυρεῖ περιφανῶς κατὰ τῆς θέσεως ἢν ὁ συγγραφεὺς ὑποστηρίζει.

22) Ἡ ἴδεα τοῦ ἀγαθοῦ — λέγεται ἐν σελ. 51 — δὲν εἶναι ἢ πρώτη δημιουργὸς αἴτια, τὸ παρὰ Φιλήβῳ αἴτιον τῆς γενέσεως ἄλλ' ἀπλῶς τὸ ἀκρότατον αἴτιον τοῦ νοητοῦ κόσμου, ἐνῷ ἢ μεταφυσικὴ αἴτια εἶναι δεύτερον ἐπέκεινα ὅν. Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι ἀμάρτυρα καὶ ἀπίθανα δοξάσματα οὐδὲν ὑπάρχει λόγος ἐπιτρέπων τὸν διπλασιασμὸν τῶν μεταφυσικῶν αἴτιων. Ἐκ τοῦ ἐναντίου ὑπάρχουσι μαρτυρίαι καὶ λόγοι πείθοντες διτι ἢ ἴδεα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ὁ θεὸς εἶναι κατὰ Πλάτωνα ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὅν (Ἐπιθι. Κ. Ἱ. Λογοθέτου «Ἡ περὶ ἴδεων θεωρία τοῦ Πλάτωνος» σ. 95 Ἑξ. 103 Ἑξ.). «Οτι ὑπὲρ τὴν ἴδεαν τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ, ὅπερ τὸ αὐτό, ὑπὲρ τὸ ἀγαθὸν (ταῦτα λέγονται συνωνύμως ἐν Πολιτ. 508 B Ἑξ.) ὑπάρχει ἄλλο αἴτιον, οὔτε καθ' αὐτὸ εἶναι εὐλογον οὔτε δύναται νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τινος ἀποφάνσεως τοῦ Πλάτωνος.

23) Σελ. 53 «Καὶ τὸ ἔμφυτον ἀγαθὸν δὲν θὰ ἀπεδείχνυε τοῦνταντίον, διτι ὁ ἀνθρωπος δὲν εἶναι ἐκ φύσεως ἀγαθός». Τοι-

αύτη ἀπόφανσις οὔτε πρὸς τὰ προηγούμενα συμφωνεῖ οὔτε ἐκ τοῦ παρατιθεμένου χωρίου προκύπτει.

24) Ἡ ἔρμηνεία τῶν ὅρων ἐνεῖναι, ἐνδν (σ. 61) εἶναι ἄγαν ἐπιτετηδευμένη καὶ ἀπίθανος· τὰ δὲ αὐτόδι ἐκτιθέμενα ὅλιγον προσαρμόζονται πρὸς τὰ οἰκεῖα πλατωνικὰ χωρία.

25) Δυσσύμβλητα εἶναι τὰ ἐν σελ. 69 περὶ ἐλευθερίας λεγόμενα (ἔνθα ἡ τῆς ἑτερότητος ἔννοια κατακόρως ἐπαναλαμβάνεται), παράδοξος δὲ ὁ δρισμὸς τῆς ἐλευθερίας ως «κινήσεως τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς ἑτερογομίας εἰς τὴν αὐτονομίαν» ώσει ἡ αὐτονομία ἡτο διάφορος τῆς ἐλευθερίας. Ἐνταῦθα ἡ ἡθικὴ καὶ ἡ πολιτεία σκοποῦνται ἀπὸ τῆς οἰκείας τῷ συγγραφεῖ ἐκδοχῆς, καθ' ἥν πάντα ἀνάγονται εἰς τὸ ὑποκείμενον.

26) Εἶναι πάντῃ ἀδιανόητον τὸ ἐν σελ. 78 λεγόμενον, ὅτι τὸ σῶμα εἶναι πρὸς τὴν ψυχὴν «ἡ ἀνάγκη, ἥτις δὲν δύναται νὰ ἀρθῇ ὑπὸ τῆς ταυτότητος αὐτῆς» καὶ κατωτέρῳ (σ. 80) ὁ δρισμός, καθ' ὃν «ἔρως εἶναι ἡ ὑποκειμενικὴ ὅψις τοῦ δέοντος»!

27) Ἐκ τῶν ἐν σελ. 80 καὶ 81 λεγομένων κινδυνεύει νὰ ἐκληφθῇ ὁ ἔρως ως μέρος τῆς ψυχῆς, ἐνῷ εἶναι κατὰ Πλάτωνα ἀπλῶς ἐνθουσιασμὸς καὶ ἀκατάσχετος πρὸς τὰ ἀΐδια δρμή.

28) Ἐν τῷ ἐν σελ. 81 μνημονευομένῳ χωρίῳ τοῦ Πλάτωνος (Μέν. 81D) γίνεται μὲν λόγος περὶ ἀναμνήσεως καὶ ως τοιαύτη χαρακτηρίζεται ἡ μάθησις ἀλλὰ δὲν λέγεται ὅμως ὅτι εἰς ταύτην ἀγει ὁ ἔρως. Ὡστε τὸ εἰρημένον χωρίον μνημονεύεται ἀκαίρως.

29) Σύμφωνος πρὸς τὴν εἰς τὴν ὑποκειμενικὴν ἰδεολογίαν κλίσιν τοῦ συγγραφέως εἶναι ἡ (ἐν σελ. 81) ἀπόφανσις ὅτι «ἡ ψυχὴ ζητοῦσα τὴν ἀλήθειαν δύναται νὰ παραγάγῃ αὐτήν». Πλὴν ὅμως κατὰ τὴν τοῦ ὀρθοῦ στοχαζομένην ἐκδοχὴν τοῦ Πλάτωνος τὴν ἀλήθειαν δὲν δημιουργεῖ ἡ ψυχὴ ἀλλ' ἀπλῶς ἀναγνωρίζει ὑπάρχουσαν αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, ὅπότε δὴ καὶ αἱ ἰδέαι ὑπάρχουσι καθ' ἑαυτάς.

30) Ἐν σελ. 82 λέγεται ὅτι ἡ τοῦ κόσμου ψυχὴ «δὲν εἶναι ἡ οὐσία τοῦ κόσμου ἀλλὰ τὸ δυνατὸν τῆς εἰσχωρήσεως τῶν ἴδεῶν καὶ τῆς διαμερισμόσεως τοῦ σώματος», «τὸ δυνατὸν τῆς ὅλότητος

τῶν νόμων τοῦ κόσμου», «νόμος τοῦ κόσμου». Ἐλλὰ ταῦτα οὐδαμῶς εἶναι πιθανὰ οὐδὲ παρέχουσι νόημα πλατωνικόν. Εἰ καὶ τὰ κατὰ τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου εἶναι συνυφασμένα μετὰ πολλῶν μυθικῶν στοιχείων, δῆμος ἐκ τῶν ἐν τῷ Τιμαιώ ἔκτιθεμένων συνάγεται ὅτι **Πλάτων** ἐνόει τὴν ψυχὴν ταύτην ὡς **οὐσίαν**. ὑπάρχουσαν μεταξὺ τῶν ἴδεων καὶ τῶν αἰσθητῶν, ὡν ἐπίσης μετέχει καὶ αὕτη συνάπτει συνενοῦσα ἐν ἑαυτῇ τὰς ἴδιότητας ἀμφοτέρων. Ἀτόπως δὲ παραβάλλεται πρὸς τὴν ψυχὴν τῆς πολιτείας τὴν συνάπτουσαν δῆθεν τὸ σύνολον τῶν προβλημάτων καὶ νόμων αὐτῆς· διότι τοιαύτη ψυχὴ (ἐν τῇ κυρίᾳ τοῦ ὅρου ἐκδοχῇ) δὲν ἀπαντᾷ παρὰ **Πλάτωνι**.

Ἡ προκειμένη πραγματεία δὲν εἶναι μὲν ἐν τοῖς κατὰ μέρος ἀμοιδος ἀξίας ἀλλ' ἐν τῷ συνόλῳ θεωρουμένη εὑρίσκεται πλημμελής κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ προϋποθέσεις τὰς μὴ στοιχούσας πρὸς τὴν αὐστηρὰν ἔρευναν καὶ χρῆσιν τῶν πηγῶν. Στερεῖται δηλ. τῆς προσηκούσης μεθόδου· ἥ δὲ σφαλερὰ μέθοδος δὲν δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ὁρθὰ συμπεράσματα.

Αἱ θεμιλιώδεις ἔννοιαι τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου.

Ο συγγραφεὺς ἡσχολήθη καὶ περὶ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλωτίνου, τὰ δὲ πορίσματα τῆς ἐκτενοῦς—ὡς λέγει—μελέτης περὶ τῆς μεταφυσικῆς αὐτοῦ ἐκθέτει ἐν τῇ περὶ ᾧς ὁ λόγος πραγματείᾳ. Αὗτη περιέχει τρία κεφάλαια. Ἐν τῷ πρώτῳ. «Ἡ ἔννοια τῆς ψυχῆς» ἐπιγραφομένῳ ἔξαιρεται τὸ ὅτι ἥ τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν αἴσθησιν τροπὴ ἀντιτίθεται πρὸς τὴν οὐσίαν ἐκείνης καὶ ὅτι ἥ κατ' αἴσθησιν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς εἶναι ἀπρεπῆς ὡς ποιοῦσα τὴν λήθην τῆς πρώτης ἀρχῆς. Θεωρεῖται δὲ ἥ ψυχὴ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ αἴσθητὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀξίας, καθ' ἥν ἐκείνη εὑρίσκεται οὖσα ἐν ἀντιθέσει πρὸς ταῦτα. Χαρακτηρίζεται ἥ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς ὡς συνεκτικὴ δύναμις καὶ μօρφωτικὴ αἵτια τῆς ὕλης καὶ σκοπεῖται ὡς ἀφορμὴ τοῦ αἴσθητοῦ κόσμου. Ἐλλὰ παραδόξως δὲν ἀναπτύσσεται ἥ ἀναφορά, ἥν ἥ ψυχὴ ἔχει πρὸς

τὸ σῶμα, οὐδὲ καθορίζεται ἡ πρὸς τὰ μέρη τοῦ σώματος σχέσις ἐκείνης· κατ' ἀκολουθίαν δὲ παρορῶνται αἱ ἐκ τῆς τοιαύτης σχέσεως προϊοῦσαι ἐνέργειαι, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἀξιόλογον καὶ σπουδαῖον μέρος τῆς Πλωτινείου φιλοσοφίας.

Τὸ δεύτερον κεφάλαιον. «Ἡ ἔννοια τοῦ νοῦ» ἔχεται τὴν ἀρχὴν τοῦ νοῦ καὶ τὴν τούτου κοινωνίαν πρὸς τὸ ὄν, ἥν κοινωνίαν παραδόξως φαντάζεται ὁ συγγραφεὺς ως διαχρινομένην ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου εἰς ὑποκειμενικὴν καὶ ἀντικειμενικήν. Ὅποδηλοῦται δὲ ἡ σχέσις τοῦ νοῦ πρὸς τὴν ψυχήν, ἵτις κατὰ περίεργον τοόπον χαρακτηρίζεται ως λόγος τοῦ νοῦ. Ἐνταῦθα πολλὰ παρατίθενται ἀνεν ἐσωτερικῆς συναφείας καὶ λογικῆς ἀκολουθίας πολλὰ δὲ λέγονται περὶ τοῦ Ἐνὸς ἀκαίρως, διότι κατάλληλος αὐτοῖς θέσις ἦτο τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον. Ἐν τούτῳ δὴ ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὸ "Ἐν καὶ θεωρεῖται τὸ πρῶτον ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τε τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχήν. Ἄλλ' οὔτε οἱ προσδιορισμοὶ τοῦ ἐνὸς ἀναπτύσσονται ἀκριβέστερόν πως οὔτε ἐμφαίνεται, ἔστω καὶ σκιώδως, ἡ μεγάλη τοῦ φιλοσόφου σπουδὴ καὶ προσπάθεια, ὅπως τὰ πάντα ἐξ ἐκείνου τοῦ ἐνὸς παραγάγῃ.

Ἡ σειρά, ἥν ἐμφανίζει ὁ συγγραφεὺς ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ θέματος, δὲν εἶναι ἡ δροθιτέρα οὐδὲ ὅμολογος πρὸς τὴν φύσιν τοῦ Πλωτινείου φιλοσοφήματος. Διότι, δπότε τὸ ἐν εἶναι τὸ Πρῶτον ἔξι οὖ προηῆθεν ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχή, εὐλογον ὅτι ἡ πορεία διαγράφεται ὑπὸ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ἡ ἔννοια τοῦ νοῦ προϋποθέτει τὴν τοῦ ἐνὸς καὶ ἡ ἔννοια τῆς ψυχῆς τὴν τοῦ νοῦ. Πρέπον ἀρα καὶ σύμφωνον πρὸς τὰ πράγματα εἶναι τὸ νὰ διαλάβῃ τις α') περὶ τοῦ ἐνὸς β') περὶ τοῦ νοῦ καὶ γ') περὶ τῆς ψυχῆς. Ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς ἐπραξε τὸ ἐναντίον. Ἐν τῇ ἐρεύνῃ δὲ τοῦ ζητήματος δὲν ἔλαβε πρὸ διφθαλμῶν τὰς πηγὰς οὐδὲ ἀναφέρεται εἰς αὐτάς. Ἐνῷ ἐν τῇ περὶ Πλάτωνος πραγματείᾳ αἱ πηγαὶ θολοῦνται ὑπὸ τοῦ διοῦ τῶν νεωτέρων συστημάτων, ἐν τοῖς περὶ Πλωτίνου μελετήμασιν αἱ πηγαὶ τέλεον παρορῶνται. Μὴ ἔχων σχηματίσει ὁ γράφων ἀπηκριθωμένην τοῦ ζητήματος ἔννοιαν ἐμφανίζει δυστυχῶς ἐν τῇ ἐκθέσει ἀισάφειαν ὑπερβάλλουσαν καὶ πολλάκις ἐπιτεινομένην ὑπὸ ἔνεισμῶν. Οὕτω

σκοτεινὰ νὰ εἶναι τὰ ἐν σελ. 7 λεγόμενα «‘Ως ἀπρεπής, τούτεστι πρὸς τὸ δέον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ψυχῆς ἀντιφάσκουσα πρᾶξις, χαρακτηρίζεται δύμως ἢ κατ’ αἰσθησιν ἐνέργεια καὶ ἢ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς, διαν ἢ ψυχή . . .» . Σ. 8 «Θεωρούμενης τῆς ψυχῆς ὡς ἀρχῆς καὶ δὴ ὡς ἀπολύτου ἀρχῆς διηκούσης μέχρι τοῦ θείου καὶ διεπούσης τὸ δὲ καὶ τὸν αἰσθητὸν κόσμον, τὸ δὲ καὶ ἡ οὐσία καθόλου προηγοῦνται μὲν τῆς ψυχῆς κατ’ ἀξίαν, συντάσσονται δύμως πρὸς αὐτὴν εὐθὺς ὡς ἢ ψυχὴ ἀποκαθαρίζῃ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς δόξης».

Σελ. 13 «Ἡ ἀρχή . . . ἀποδίδει τὸν κόσμον κατὰ τὴν συνοχὴν αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὴν κατὰ νόμους κίνησιν». Αὐτόθι γίνεται λόγος περὶ διαλεκτικῆς κατανοήσεως τῆς σχέσεως δύο ἐτεροτίτων. Καὶ κατωτέρω (σ. 18) βλέπομεν διαλεκτικὴν ἐνέργειαν τοῦ ὄντος, καθ’ ἥν τοῦτο διαλέγεται ἢ ἀναπτύσσεται (πβλ. καὶ σελ. 25).

Σελ. 15 «Διὰ τῆς ἐνότητος καὶ διλότητος τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς ἀναιρεῖται ἢ πλειότης καὶ ἢ πολλότης τοῦ ποσοτικοῦ ὄντος καὶ διὰ τῆς ἀναιρέσεως αὐτῆς συναιροῦνται τὰ ἀτομα τοῦ ποσοτικοῦ πρὸς ἄλληλα κατὰ τὸν νόμον τῆς ψυχῆς !

Σελ. 17 «Μεταξὺ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ νοῦ δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο ἢ τὸ ἀπλοῦν καὶ συνδέον καὶ» πβλ. καὶ σελ. 27 «μεταξὺ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο ἢ τὸ συνδετικὸν καί !» καὶ σελ. 29 «μεταξὺ νοῦ καὶ ψυχῆς ὑφίσταται μόνον ὁ ἔρως ἢ τὸ ἀπλοῦν συνδετικὸν καὶ !» Αὐτ. «Ἡ ψυχὴ ἐν ἦν ἀναπαύεται ὁ κόσμος κατὰ τὴν αἰσθητὴν αὐτοῦ ποιότητα καὶ μορφήν . . .»

Σελ. 28 «Συνάμα δὲ ὁ λόγος καὶ ἔνεκα ἐτέρου τινός, τουτέστιν ἔνεκα τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ θέτοντος τὸν λόγον, τίθεται ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ ἐπειδὴ τὸ δέον τοῦ λόγου εἶναι ἢ οὐσία ἢ τὸ εἶναι ἢ ἐπειδὴ εἶναι ἀγαθὸν νὰ εἶναι δὲ λόγος !» Ἡ ἀσάφεια συνεχίζεται καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἔνθα κατακόρως καὶ ἀδιανοήτως ἐπαναλαμβάνεται τὸ δέον.

Σελ. 30 «Τὸ κύριον γνώρισμα τοῦ κατὰ νοῦν ὅντος κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι τὸ κατὰ νοῦν δὲν ἀποτελεῖ τὸ δέον τῆς ψυχῆς». Ο κατὰ νοῦν κόσμος εἶναι πάντως ὁ νοητὸς κόσμος ἀλλὰ δὲν διατυποῦται δρόμῳ. Τί δ' ἄρα σημαίνει τὸ δέον τῆς ψυχῆς;

Σελ. 31 «Η μὴ ταῦτης τοῦ μὴ ὅντος εἶναι ταῦτη (!) πρὸς τὸ ἀδριστὸν καὶ ἀμορφὸν κ. ἄ. π.

Σκοπῶν νὰ ὑποτυπώσῃ ὁ συγγραφεὺς τὸ Πλωτίνειον σύστημα παρέλκεται ὑπὸ νεωτέρων διανοημάτων καὶ ὑποβάλλει αὐτὰ εἰς τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν. Οὗτως θεωρεῖ πάντα που ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἀξίας καὶ λέγει περὶ λόγιολογικῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ ὅντα, περὶ ἀρχῆς τῆς ἀξίας δέοντος καὶ μὴ δέοντος, ἀξίας ἢ ἀναξίας (σ. 8 κ. ἔξ.), περὶ δέοντος τῆς ἀναφορᾶς (σ. 19), δέοντος τῆς μεταφυσικῆς σχέσεως, δέοντος τῆς ψυχῆς (σ. 20) κ.ἄ.π. Οἱ τοιοῦτοι δροι προερχόμενοι ἐκ μεταφράσεως γερμανικῶν καὶ μὴ ἐπεξηγούμενοι ἀποβαίνουσιν ἀδιανόητοι καὶ ποιοῦσι τὴν δλην πραγματείαν γριφώδη.

Ἡ ἔννοια τῆς λογικῆς ἐνότητος καὶ λογικῆς ἀρχῆς, ἡτις ἀναφέρεται εἰς τὸ ἄψυχον διὰ τῆς ψυχῆς (σ. 10), εἶναι ἀλλοτρία τοῦ Πλωτίνου καὶ ἴδιαζει εἰς νεωτέραν γνωσιολογικὴν ἐκδοχήν. Καὶ ἡ σχέσις δὲ τῶν ἀρχῶν πρὸς ἀλλήλας θεωρεῖται κατ' αὐθαίρετον καινοτομίαν ὡς αἵτία τῆς ζωῆς τοῦ λόγου (σ. 18). Ο λόγος, περὶ οὗ ἐνταῦθα καὶ ἐφεξῆς διαλαμβάνει ὁ συγγραφεὺς, εἶναι ἀλλότριος τῶν πλωτινείων θεωριῶν.

Ἄλλ' ὅπερ χείρον τῶν ἀσαφειῶν εἶναι τὸ ὅτι ὁ συγγραφεὺς περιπίπτει εἰς οὐκ ὀλίγα πλημμελήματα, ὃν τινα εἶναι οὖσιώδη μαρτυροῦντα, ὡς μὴ ὥφελεν, ὅτι δὲν ἐνεβάθυνεν εἰς τὸ Πλωτίνειον φιλοσόφημα. Ἐν τοῖς ἔξης θὰ μνημονεύσωμεν τὰ κυριώτατα.

1) Ἐν σελ. 10 λέγεται «Τὸ θεμελιῶδες χαρακτηριστικὸν τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ ψυχικὴ ἀρχὴ ἡ τὸ ὑπὸ τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς συνεχόμενον καὶ διακατεχόμενον ὅν, ἐνέχει τὴν ἐνωτικὴν ἐνέργειαν. Ἡ ἐνωτικὴ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς χαρακτηρίζεται ἴδια διὰ τῆς ἀπολύτου ἀναφορᾶς τῶν μελῶν πρὸς ἀλληλα».

Ἄλλὰ ταῦτα εἶναι ἐν μέρει μόνον ἀληθῆ καὶ δὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν ὅλην ψυχήν. Διότι ὁ Πλωτῖνος διακρίνει ἀνώτερον καὶ κατώτερον τῆς ψυχῆς μέρος καὶ ἀποφαίνεται διὰ τὸ λογικὸν μέρος δὲν δύεται ὅλως εἰς τὸ σῶμα ἀλλ᾽ ὑπάρχει ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ (Ἐν. 4,8,8. 5,1,10).

2) Σελ. 12 «χρόνος καὶ κόσμος εἶναι ταῦτά, ὡς ψυχὴ καὶ φύσις ταῦτα εἰσίν». Ἐάλλος οὐτε ὁ χρόνος καὶ ὁ κόσμος οὐτε ἡ ψυχὴ καὶ ἡ φύσις ταυτίζονται κατ' ἀκρίβειαν πρὸς ἄλληλα. Τείνουσα κατὰ Πλωτῖνον ἡ ψυχὴ νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὴν ὅλην ὃ, τι ἔθεασατο ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ γεννᾷ τὸν χρόνον ὡς ἀπείκασμα τῆς ἀϊδιότητος ἔαυτῷ τε καὶ τῷ κόσμῳ (4,8,7,3,7,11 «πρῶτον μὲν ἔαυτὴν ἔχοντας... ἐπειτα δὲ καὶ τῷ γενομένῳ ἔδωκε δουλεύειν χρόνῳ»). Ὡστε ὁ χρόνος δὲν εἶναι τὸ αὐτὸν καὶ ὁ κόσμος. Ὡσαύτως καὶ ἡ φύσις δὲν συμπίπτει κατὰ πάντα πρὸς τὴν ψυχὴν καθόλου. Ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου διακρίνεται εἰς δύο ψυχάς, τὴν ἀνωτέραν καὶ τὴν κατωτέραν (2,3,17. 2,9,7). Ἡ τε λενταία αὕτη (οὐχὶ ἡ ψυχὴ καθόλου) ἐνεργοῦσα ἐν τῷ αἰσθητῷ καλεῖται φύσις (3,8,4. 4,4,13). Ἐπειτα δέ, ἀν χρόνος καὶ κόσμος εἶναι τὸ αὐτά, τίνα ἔννοιαν ἔχουσι τὰ κατωτέρω (σ. 16) λεγόμενα «Ἐκ τοῦ χρόνου (;) θεωρουμένου τοῦ κόσμου παρουσιάζεται ἡ ψυχὴ ὡς ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς συστάσεως αὐτοῦ».

3) Ἐν σελ. 17 λέγεται «ἡ οὐσία τοῦ νοῦ εἶναι ἀνωτέρας ἀξίας ἀπὸ τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς», ὡσεὶ νοῦς καὶ ψυχὴ εἶχον κατὰ Πλωτῖνον διάφορον οὐσίαν.

4) Ἐν σελ. 18 γίνεται πολλάκις λόγος περὶ θέσεως τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ νοῦ, ἐνῷ κατ' ἄλλημαν πρόκειται περὶ ἀπορροῆς (πβλ. 3,2,2,3,5,9,5,1,3,5,1,7 κ. ἄ.).

5) Ὁ δρισμός, καθ' ὃν «ἡ διαλεκτικὴ εἶναι ἡ μέθοδος ἔκείνη ἥτις ἀναλύει καὶ τὰς μεταφυσικὰς σχέσεις τῶν ὄντων καὶ τῶν ποιοτήτων τοῦ ὄντος πρὸς ἄλληλα εἰς νοητὰς καὶ καθ' ἔαυτὰς ὑφισταμένας ἐτερότητας» (σελ. 13) εἶναι ἀδιανόητος καὶ ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς ὅσα λέγει σαφῶς περὶ διαλεκτικῆς ὁ Πλωτῖνος ἄλλαχοῦ τε καὶ ἐν Ἐν. 1,3,4.

6) "Οτι ή οὐλη κατάγεται κατὰ Πλωτίνον ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ ἔμμέσως ἐκ τῆς πρώτης ἀρχῆς, ἀποδεικνύεται οὐχὶ —ῶς νομίζει ὁ συγγραφεὺς (σ. 14) —ἐκ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς ψυχῆς ὡς εἴδους (ὅπερ δὲν εἶναι ἀκριβὲς) ἀλλ᾽ ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς οὐλης καὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ἐν τῇ ὄντολογίᾳ τοῦ φιλοσόφου. Οὗτος δηλαδὴ γνωματεύεται ὅτι ἐν τῇ «ἀεὶ ὑποβάσει» καὶ ἀποστάσει ἀπὸ τοῦ τελείου ἐπρεπε κατ᾽ ἀνάγκην νὰ ὑπάρχῃ δριον, ἐνῷ τὸ ἀγαθὸν μεθίσταται εἰς τὸ κακόν, ὁ νοῦς εἰς τὴν οὐλην, ἥψη ψυχὴ εἰς τὸ σῶμα, καθὰ καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ἀπὸ τῆς πηγῆς αὐτοῦ ἀποστάσει ἀποβαίνει σκότος (1,8,7.3,2,5,4,3,9).

7) Καὶ δσα δὲ λέγει ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς περὶ τῆς οὐλης ἀφίστανται τῆς ἀληθείας. Παρατηρεῖ δηλ. ὅτι «ἡ σχέσις τῆς οὐλης πρὸς τὰς λοιπὰς ποιότητας τοῦ ὄντος, πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὸν ἀριθμόν, πρὸς τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἐνότητα, θὰ ἡτο πάντῃ ἀδύνατος, ἂν ἡ οὐλη ἐθεωρεῖτο ὡς πάσης μορφῆς ἐστερημένη. Ἡ ἀρνησις τῆς μορφῆς ἐκ τῆς οὐλης σημαίνει, καθ᾽ ἡμᾶς, πάντοτε τὴν ἀρνησιν ὡρισμένης τινὸς μορφῆς καὶ ὡρισμένου τινὸς εἴδους, οὐχὶ ὅμως καὶ αὐτὴν τὴν ἀσριστὸν αὐτῆς ποιότητα ἥ τὸ ἄπειρον». Ἀλλ᾽ ὁ Πλωτίνος ὅμως διαρρήδην ἀποφαίνεται ὅτι ἡ οὐλη εἶναι τὸ ἄποιον καὶ ἄμορφον καὶ ἀσριστον, τὸ ἀληθινῶς μὴ ὅν καὶ ἄπειρον (3,6,7.2,4,10.14,16).

8) Σελ. 16. «Ο νοητὸς κόσμος εἶναι ἄμεσον προϊὸν τοῦ νοῦ». Ταῦτα δὲν εἶναι ἀκριβῆ. Διότι νοητὸς κόσμος εἶναι αἱ ἰδέαι, αὖται δὲ δὲν εἶναι διάφοροι τοῦ νοῦ, ἐνῷ περ περιέχονται καὶ πρὸς ὃν ἔχουσι ὡς τὰ εἴδη πρὸς τὸ γένος (4, 8, 3. 5, 9, 8. 6, 7, 17).

9) Ἐν σελ. 19 μνημονεύονται «ψυχοφυσικὴ σχέσις», ψυχονοητικὴ σχέσις», «δέον τῆς ἀναφορᾶς» καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀτινα ἀπομακρύνονται σφόδρα ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς νοῦ τοῦ Πλωτίνου. Ἐνῷ δὲ λέγονται πολλὰ ἀπροσδιόνυσα, παραλείπονται ἄλλα κυριώτατα καὶ θεμελιωδέστατα, ἀτινα συνιστῶσιν αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ νοῦ, τουτέστιν αἱ ἰδέαι. Καὶ ὅμως ἀνευ ἰδεῶν οὔτε ὁ νοῦς οὔτε ὁ αἰσθητὸς κόσμος δύναται νὰ νοηθῇ.

10) Ἀρκούντως ἀνακριβῆ καὶ ἕκανῶς ἀφεστῶτα ἀπὸ τοῦ πλωτινείου νοῦ εἶναι δόσα λέγονται (σ. 20) περὶ τῆς διανοίας. «Ο καθ' ὑπόθεσιν, λέγει, τιθέμενος νοῦς καλεῖται . . . διάνοια». «Ἡ ψυχὴ κατὰ τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς . . . . νοῦς». Πάντα ταῦτα, διὸ ὡν ἔμφαγίζεται ἡ διάνοια ὡς ἴδια τις ὑπόστασις, δὲν στοχάζονται τῆς θεωρίας τοῦ Πλωτίνου. Διότι κατὰ τὸν φιλόσοφον ἡ διάνοια εἶναι ὑψηλοτέρα τις καὶ ἀνωτέρα τῆς δόξης γνωστική ἐνέργεια τῆς ψυχῆς· εἶναι ἡ ἔμμεσος διανόησις, δὲ λογισμὸς ὅστις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ζήτησις λόγου ἀληθοῦς καὶ εἰς τὸ δόν ἀναφερομένου (4,4,12). Ὁ μετ' ἐπιστάσεως ἀναγινώσκων τὸ χωρίον τοῦτο καὶ μάλιστα τὸ 1,1,9 κατανοεῖ τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῆς πλωτινείου διανοίας, καθ' ἣν δοκιμάζονται αἱ ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων ἐντυπώσεις καὶ ἐποπτεύονται ἀτελῶς αἱ ἰδέαι. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ λόγου, διότι δηλαδὴ διὰ τῆς διανοίας ἐποπτεύονται αἱ ἰδέαι οὐχὶ καθαρῶς, συνάγεται προφανῶς ὅτι δὲν εἶναι δρυὸν τὸ ὀλίγῳ κατωτέρῳ λεγόμενον, ὅτι τὸ διανοεῖσθαι εἶναι «καθαρὰ θεωρία τοῦ ὄντος, ἀπόλυτος θέα τῆς οὐσίας».

11) Σελ. 21. «Ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ νοῦ ἡ θεωρία εἶναι συνάμα πρὸς τὸν νοῦν ἢ κάλλιον δὲ νοῦς εἶναι συνάμα πρὸς τὸ δόν, ἐν ᾧ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ψυχῆς τὸ δόν εἶναι πρὸ ἢ μετὰ τὴν ψυχὴν καὶ ἡ θεωρία ἔρχεται πρὸς αὐτό . . . ». Ταῦτα εἶναι ἀσαφῆ καὶ δυσνόητα, διότι δὲν προέρχονται ἐκ τῆς μελέτης αὐτῶν τῶν Ἔγγειών τοῦ Πλωτίνου, ὅστις ποιεῖται ἐκτενῆ καὶ σαφῆ διάκρισιν εἰδῶν γνώσεως καὶ διὰ ταύτης εἰσδύεται εἰς τὸ κέντρον τοῦ δόλου φιλοσοφήματος.

12) Τὰ κατὰ τὸν νοῦν ἐκτίθενται (ἐν σελ. 22) ἀσαφῶς καὶ πλημμελῶς, διότι δὲν δηλοῦται δρόποια τις εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ νοῦ, ὡστε νὰ φαίνηται ὅτι νοῦς καὶ δόν εἶναι τὸ αὐτό. Καὶ δημοσίευτας περὶ τούτου διαλαμβάνει διεξοδικῶς δὲ Πλωτίνος δεικνύων πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι αἱ διάφοροι κατηγορίαι τοῦ νοῦ εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸν καὶ οὕτω προοδοποιῶν τὴν περὶ ἀπολύτου ταυτότητος θεωρίαν τοῦ Schelling.

13) Σελ. 22. «Τὸ πῶς σημαίνει τὴν καθαρὰν σύνθεσιν τῆς

θέσεως καὶ τῆς ἔτεροθέσεως (!), ἐνῷ τὸ διατέλευτον ποδεικνύει τὴν ἐσχάτην οὐσίαν καὶ τοῦ ὄντος καὶ τοῦ νοεῖν καθόλου». Ταῦτα εἶναι ἀδιανόητα καὶ ἀλλότρια τοῦ Πλωτίνου. Τὸ αὐτὸν δητέον καὶ περὶ τῶν ἐπομένων. «Ο καθορισμὸς καὶ δὴ δὲπὸ τὸ δέον (;) τοῦ ἀγαθοῦ πάντοτε διαμένων καθορισμὸς ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ νοῦ, τουτέστιν δὲ προσδιορισμὸς τοῦ ἀγαθοῦ . . . . . αὐταντεῖται»!

14) Τὰ ἐν σελ. 23 καὶ ἑξῆς ἔκτιθέμενα εἶναι ἀόριστοι καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ὑποκειμενικαὶ παρατηρήσεις περὶ τοῦ Πλωτίνεου φιλοσοφήματος, οὐχὶ δὲ σαφῆς ἔκθεσις καὶ ἀντικειμενικὴ ἀπεικόνισις αὐτοῦ. Τῆς ἀοριστίας καὶ συμφύρσεως δείγματα ἔστωσαν αἱ ἀποφάνσεις : «Ἡ διαφορὰ εἶναι αἰτία τῆς ἔτεροτητος», «Ἡ διάκρισις αὗτη τοῦ ὄντος εἰς ἔτερον καὶ ταῦτὸν εἶναι ἡ τῆς θέσεως τοῦ ἀριθμοῦ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς οὐσίας». Ἀλλ' δὲ ἀριθμὸς εἶναι καὶ κατὰ τὸν φιλόσοφον τοῦτον τὸ αὐτὸν καὶ ἡ ἴδεα, ἡ δὲ δύναμις τοῦ ἀριθμοῦ ὑπάρχει αἰτία τοῦ μερισμοῦ τοῦ ὄντος καὶ τῆς γενέσεως τῶν πολλῶν ὄντων. Ἐφεξῆς δὲ ἔξαιρεται ἡ γονιμότης (;) τῆς σχέσεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ (σ. 24). «Οπερ δὲ σημειῶδες εἶναι ὅτι γίνεται λόγος καὶ περὶ ἀξιολογικῆς γνωσεολογικῆς (;) ἀναφορᾶς τῶν δύο ἔτεροτήτων !

15) Τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς σχέσεως ψυχῆς καὶ νοῦ θημειοῦται (σ. 24) ὅτι «τὸ ἐν τίθεται ὑπὸ τοῦ ἄλλου κατὰ φύσιν καὶ κατ' οὐσίαν», ὡσεὶ νοῦς καὶ ψυχὴ ἔθετον ἄλληλα ἀδιαφόρως, ἐνῷ κατὰ Πλωτίνον ἡ ψυχὴ ἀπέρρευσεν ἐκ τοῦ νοῦ (5,8,2.3,2,2).

16) Ως ὅργανα ἀνυψώσεως τοῦ νοῦ μνημονεύεται δὲ λόγος (λέγε : ἡ γνῶσις) καὶ δὲ ἔρως (ἔνθ. ἀνωτ.). Καὶ διμως τὸ κυριώτατον καὶ σπουδαιότατον πρὸς τοῦτο ὅργανον εἶναι κατὰ Πλωτίνον ἡ ἡθικὴ ἐνέργεια, ἣν παραλείπει δὲ συγγραφεὺς παρορῶν οὕτω τὸν κατ' ἔξοχὴν ἡθικὸν χαρακτῆρα τοῦ περὶ οὐδὲ λόγος φιλοσοφήματος.

17) «Ἡ σύλληψις τοῦ ἐνὸς ὑπὸ τῆς ψυχῆς προϋποτίθησι κατὰ ταῦτα τὴν ἀπόλυτον ἐνότητα τῆς ψυχῆς». Ἀλλ' ἡ τῆς ψυχῆς ἐνότης οὐδαμῶς συνάγεται ἐκ τῶν εἰρημένων, καθά δὴ καὶ

τὰ ἐπόμενα ἔχουσι πρὸς τῇ ἀσαφείᾳ ἔλλειψιν λογικῆς ἀκολουθίας.

18) Σελ. 26. «Ἐν τῇ σχέσει τῆς μιᾶς ψυχῆς, τουτέστιν ἐν τῷ συνειδότῃ τῆς ἐνότητος καὶ τῆς μονῆς τῆς ψυχῆς καὶ ἐν τῷ συνειδότι τοῦ ἐνὸς ἀγαθοῦ, κεῖται ἡ ἐσχάτη ἐνώσις καὶ ἡ τῷ ὅντι θεοποίησις τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς».

‘Αλλὰ ταῦτα ἀντίκεινται πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Πλωτίνου, καθ’ ὃν ἐν τῇ ἀπολύτῳ πρὸς τὸ πρῶτον ὃν ἐνότητι τῆς ψυχῆς οὐδεμία ὑπάρχει αὐτοσυνειδησία καὶ συνειδητὴ νόησις.

19) Σελ. 28. «Ἡ ὑπόστασις καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ νοῦ ἀναφέρεται καὶ δέον νὰ ἀναφέρεται πρὸς τὸ ἔν». ‘Αλλ’ ἂν ἡ ὑπόστασις εἴναι (κατὰ τὰ ὀλίγῳ ἀνωτέρῳ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰρημένα) τὸ καθ’ ἑαυτὸν ὑπάρχον ἀνευ ἀναφορᾶς πρὸς τὸ ὅν, πῶς ἀναφέρεται καὶ δέον νὰ ἀναφέρεται πρὸς τὸ ἔν»;

20) Σελ. 29. «Ἡ διάνοια εἴναι τὸ νοητὸν ὃν κατ’ ἔφαρμογήν πρὸς τὴν αἰσθησιν θεωρούμενον». Ταῦτα ἴστανται ἀπωτάτῳ τοῦ ὁρθοῦ. Διότι ἡ διάνοια κατὰ τὸν φιλόσοφον δὲν είναι ὃν ἀλλὰ μόνον λογισμός, ζήτησις λόγου ἀληθοῦς καὶ εἰς τὸ ὃν ἀναφερομένου (4,4,12).

21) Πλημμελῶς λέγεται (ἐν σελ. 30, περὶ δημιουργίας τοῦ νοῦ). Ἡ ἔννοια τῆς δημιουργίας ἀποκλείεται ἀπὸ τῆς προκειμένης φιλοσοφίας. Καὶ ὁ νοῦς λοιπὸν δὲν ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ἀλλ’ ἀπέρρευσεν ἐξ ἔκείνου, καθὰ καὶ ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ ἐνὸς (5,1,7. 5,3,15. 5,8,2. 3,2,2).

22) Σελὶς 30. «Ἄλλ’ ἀκριβῶς ἔνεκα τοῦ ἀνοήτου, τουτέστιν ἐπειδὴ τὸ ἐν εἴναι ὑπὲρ τὸν νοῦν ἥ ἐπειδὴ τὸ ἐν είναι ἐτερόν τι, πρὸς τὸν νοῦν θεωρούμενον, διὰ τοῦτο ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν δύναμιν τῆς ἀρχῆς τοῦ νοῦ ἥ μᾶλλον τίθησι τὴν ἀρχὴν τοῦ νοῦ. Αἵτία ὑπάρχει μόνον ἔκει ὅπου ὑπάρχει ἐτερότης, διαφορὰ ποιότητος».

Κατὰ ταῦτα τὸ Πρῶτον είναι αἵτία τοῦ νοῦ, διότι είναι ὑπὲρ τὸν νοῦν ἥ είναι ἐτερόν τι. Ἄλλὰ ταῦτα είναι ἀλλότρια τοῦ Πλωτίνου, ὅστις ἔχει ἐπίγνωσιν τῆς μεγάλης δυσχερείας τῆς περὶ τὴν

γένεσιν τῶν ὄντων ἐκ τοῦ Πρώτου ὑπαρχούσης καὶ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ δηλαδὴ θέλει νὰ συγκαλύψῃ τὴν δυσκολίαν, καταφεύγει εἰς εἰκόνας καὶ μεταφοράς. Οὐδὲν εἶναι δρυθὸν ὅτι ὁ νοῦς εἶναι διάφορος τοῦ ἔνδος κατὰ ποιότητα. Δὲν εἶναι μὲν ὁ νοῦς ταῦτὸν τῷ πρώτῳ οὐδὲ βέλτιον ἀλλ᾽ ἔχει ὅμως πρὸς ἐκεῖνο δυμοιότητα, εἶναι εἰκὼν τοῦ Πρώτου (5,1,7. 5,3,15. 6,7,21).

23) Αὐτ. «*Ἡ ἀξία τοῦ ἔνδος ἀναφερομένη πρὸς τὸν νοῦν καὶ τὸ ὄν εἶναι ἀξία ὀφελείας*». Ταῦτα οὔτε καθ' ἑαυτὰ ἔχουσι νοῦν τίνα οὔτε εἶναι πως οἰκεῖα πρὸς τὸν Πλωτῖνον.

24) Σελ. 31, «*Ἡ ἐνότης καὶ ἡ κατὰ λόγον ἀναφορὰ τῶν ἐτεροτήτων τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ δέον πρὸς ὃ στρέφεται ἡ ψυχή*». Τί δηλοῖ πάλιν τὸ δέον καὶ τί σημαίνει ὅτι ἡ ψυχὴ στρέφεται πρὸς τὴν ἐνότητα τῶν ἐτεροτήτων αὐτῆς; Ποῦ δὲ λέγει ἡ ὑπὸ νοεῖ τοιοῦτό τι ὁ Πλωτῖνος;

25) Σελ. 32. «*Ἡ ἀπλῆ θέσις τοῦ ὑφισταμένου, τουτέστιν ὁ χωρισμὸς καὶ ἡ αὐτοτέλεια εἶναι ἡ αἰτία τοῦ εἶναι. Τὸ εἶναι ἡ τὸ ὄν εἶναι ἐφ' ὅσον τίθησιν ἑαυτὸν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἔν.* Τὸ ὄν εἶναι διότι εἶναι ἡ ἡ αἰτία τῆς οὐσίας τοῦ εἶναι ἔγκειται ἐν τῇ ἐτερότητι αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔν». Ταῦτα οὐ μόνον δὲν εἶναι ἀκριβῆ ἀλλὰ καὶ ἀντίκεινται ἐκ διαμέτρου πρὸς ὅσα γνωματεύει ὁ Πλωτῖνος. Τὸ ὄν δὲν τίθησιν ἑαυτὸν καὶ δὴ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἔν οὐδὲν ἔχει αἰτίαν τὴν αὐτοτέλειαν. *Ἐκ τοῦ ἐναντίου πάντα τὰ γεννώμενα εἶναι κατὰ τὸν φιλόσοφον εἰκὼν καὶ ἀπαύγασμα τοῦ Πρώτου πᾶν ὄν, πᾶν πεπερασμένον εἶναι συμβεβηκὸς καὶ ἐμφάνισις τοῦ θεοῦ, ὅστις μένει μὲν ἐν ἑαυτῷ ἀλλ' ἀμα ἐνυπάρχει ἐν πᾶσι διὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως (6,4,3. 5,5,9. 3,8,1. 6,5,1).*

26) Σελ. 32. «*Ἡ ἐτερότητος τοῦ εἶναι καὶ τοῦ νοεῖν εἶναι ἡ αἰτία ἀμφοτέρων*». Ἀλλὰ πᾶν τούναντίον γνωματεύει ὁ Πλωτῖνος, ὅτι τὸ ὄν καὶ ὁ νοῦς εἶναι οὐχὶ διάφορα ἀλλὰ τὸ αὐτὸ (5,3,5 καὶ 6. 1,8,2. 5,8,4 καὶ ἄ.).

27) Σελὶς 33. «*Ἡ σχέσις τοῦ νοεῖν καὶ ἐνὸς δέον νὰ ἐννοηθῇ ὡς μεθυπάρχουσα (;) ἀναφορά, τουτέστι τοιαύτη καθ' ἥν τὸ ἔν δὲν τίθεται κατ' ἀνάγκην ὑπὸ τοῦ ἐτέρου*». Ἀλλ' ἀρα ὁ νοῦς

δὲν ἀπορρέει ἐκ τοῦ Πρώτου κατ' ἀνάγκην; Εἰ μὴ ἀπέρρεεν δ νοῦς καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τοῦ Πρώτου, δὲν θὰ ἦτο τοῦτο οἶνος εἶναι. Τὸ Πρώτον δηλαδὴ τελειότατον ὃν ἦτο ἀδύνατον νὰ μένῃ ἐν ἑαυτῷ, διπάμε πάντα (καὶ αὐτὰ τὰ ἀψυχα) δὲν μένουσι, καθ' ὅσον δύνανται, ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ ποιοῦσιν ἔτερα (5,2,1. 5,1,6. 5,4,1).

28) Σελ. 33. «Ἡ ψυχὴ θεωρεῖται ὡς μορφὴ τοῦ νοῦ. . . Ἡ διαμόρφωσίς δὲ αὕτη τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ νοῦ ἀρχεται ἀφ' ᾧ τὴς ψυχὴ ἀναφερθῇ πρὸς τὸν νοῦν κατὰ δέον (;) καὶ κατὰ λόγον, τούτεστι διὰ τῆς κρίσεως». Ταῦτα ἀφίσταται τῆς θεωρίας τοῦ Πλωτίκου. Κατὰ τοῦτον ἥ ψυχὴ εἶναι εἰκὼν τοῦ νοῦ, εἶναι λόγος ἀπορρεύσας ἐκ τοῦ νοῦ, καθὰ καὶ ὁ νοῦς ἐκ τοῦ Πρώτου (5,8,2. 3,2,2). «Ἐχει δὲ ἥ ψυχή, ὡς καὶ ὁ νοῦς τὰ εἴδη πλὴν ὅτι ταῦτα εἶναι ἐν ἔκείνῃ οἷονεὶ ἀνειλιγμένα καὶ κεχωρισμένα (5,9,3. 1,1,8).

Τὸ θεμελιῶδες ἐλάττωμα τῆς περὶ Πλωτίνου πραγματείας εἶναι ἥ ὀλιγωρία τῶν πηγῶν καὶ ἥ ἐπὶ τῇ βάσει νεωτέρων ἐκδοχῶν ἀνάπτυξις θέματος ὀπαίτοντος κατ' ἔξοχὴν διαχρίβωσιν καὶ κατανόησιν τῶν πηγῶν. Τὸ ἐλλειψμα τοῦτο παρατηρεῖται καὶ ἐν τῷ διεξοδικωτέρῳ ἔργῳ «Plotins Metaphysik des Seins», εἰς ὃ ἀναφέρονται αἱ ἐπόμεναι παρατηρήσεις.

29) Ἐν σελ. 2 γίνεται λόγος περὶ τῆς κινήσεως τῆς ψυχῆς τῆς τελουμένης ὅλως ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ. 'Αλλ' ὁ ταῦτα λέγων ἀμνημονεῖ ὅτι ἥ ψυχὴ κατὰ Πλωτίνου εἶναι μὲν μεριστὴ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ σῶμα ἀλλ' ἀμα καὶ ἀμέριστος, διότι μέρος τι αὐτῆς δὲν κατέρχεται ὃν φύσει ἀμέριστον καὶ κατ' ἀκολουθίαν μένει ἀσχετον πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον (4,2,1), 'Ενταῦθα ἀποφαίνεται ὁ φιλόσοφος ὅτι ἐν τῇ φύσει τῆς ψυχῆς κεῖται ὁ μερισμός, τ.ε. ἥ ἀπὸ τοῦ νοητοῦ κόσμου ἀπομάκρυνσις καὶ ἥ εἰς τὸ σῶμα εἰσοδος. 'Αλλ' ἀντὶ τῆς αἰτίας ταύτης ὁ συγγραφεὺς εἰσάγει τὴν ἐτερότητα (Andersheit) καὶ τὴν ἐκ ταύτης δῆθεν προερχομένην ἀρνητικὴν σχέσιν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν καὶ τὸ ἐν.

30) Σελ. 3 «τὸ μὴ ὃν θεωρεῖται ὡς ἀμοιδὸν καὶ ἐναντίον τῆς ἀξίας». 'Αλλὰ τὸ μὴ ὃν, τ.ε. ὁ αἰσθητὸς κόσμος, ὡς φαινόμενον

τῆς ψυχῆς εἶναι κατ' ἀνάγκην καλὸς καὶ τέλειος. 'Ο Πλωτῖνος οὐ μόνον δὲν διδάσκει τὴν ἀπαξίαν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἀλλὰ καὶ ψέγει τὴν τοιαύτην δοξασίαν παρατηρῶν ὅτι ὁ ὄρατὸς κόσμος εἶναι ἀπείκασμα τοῦ ἀօράτου (ἐπ. 9 βιβλ. τῆς 2ας Ἐννεάδος). 'Ο.τι ἔχει ἀπαξίαν καὶ ὑπάρχει ἀπόβλητον, εἶναι τὸ κακόν.

31) Αὐτ. «'Η ψυχὴ ἀδυνατεῖ πλέον νὰ ἀναγνωρίσῃ ἔαυτὴν ὡς ἀξίαν καὶ δὴ ως ἀπόλυτον ἀξίαν». 'Αλλ' ἡ ψυχὴ ἐν τῇ προσηκούσῃ αὐτῆς διαγωγῇ ἀπονέμει ἀξίαν καὶ δὴ ἀπόλυτον οὐχὶ εἰς ἔαυτὴν ἀλλ' εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὸ Πρῶτον.

32) Ἐν σελ. 6 καὶ ἔξῆς παρίσταται τὸ ψυχικὸν καὶ τὸ μὴ ψυχικὸν (φυσικὸν) στοιχείον ως διάφορα, ὃν ἡ σύζευξις (Vermählung) ποιεῖ τὴν ζῶσαν οὐσίαν. 'Αλλὰ ταῦτα ἀπάδουσι πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Πλωτίνου, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ γεννᾶ καὶ κοσμεῖ καὶ διέπει τὸν σωματικὸν κόσμον (δ.1,7. 4,7,13. 4,8,7 καὶ 8). 'Η ψυχὴ δὲν εἰσέρχεται αὐτὴ εἰς τὸ σῶμα ἀλλὰ παρέχει παρ' ἔαυτῆς Ἑλλαμψίν τινα ποιοῦσαν τὸ ἔμψυχον ὅν. 'Η τοῦ κόσμου ψυχὴ καθόλου δὲν εἰσέρχεται ως ἀληθῶς εἰς τὸ τοῦ παντὸς σῶμα, διότι τὸ πᾶν εἶναι ἀεὶ ἔμψυχον οὐδὲν ἡτο ποτε χρόνος ὅτε ὑπῆρχεν ὅλη ἀνευ εἴδους, σῶμα ἀνευ ψυχῆς. (Κ. I. Λογοθέτου. 'Η ψυχολογία τοῦ Πλωτίνου, σ. 23). Ρητέον δ' ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκδοχὴ εἶναι πάνυ ἀκόλουθος πρὸς τὰς θεμελεώδεις ἀρχὰς τοῦ ἐνίζοντος φιλοσοφήματος.

33) Ἐν σελ. 9 τοῦ λόγου ὃντος περὶ τῆς ψυχῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον ὥφειλεν ὁ συγγραφεὺς νὰ ἀναπτύξῃ πῶς ὁ Πλωτῖνος ἀγωνίζεται νὰ ἐπιλύσῃ δυσεπίλυτον πρόβλημα καὶ ἀναγκάζεται νὰ προσέλθῃ εἰς διάκρισιν ψυχῆς καὶ φύσεως.

34) Τὰ κατὰ τὴν νόησιν (σ. 13) ἐκτιθέμενα εἶναι ἵδια δοξάσματα οὐχὶ θεωρίαι τοῦ Πλωτίνου. Καθόλου δὲ τὰ πλεῖστα τῶν λεγομένων εἶναι ὑποκειμενικά καὶ νεώτεραι ἐκδοχαί, πάντα δὲ παραδόξως ἀμάρτυρα.

35) Τὰ περὶ λόγου ἐκτιθέμενα (σ. 15 ἕξ.) ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἀνύψωσιν τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι ἀκριβῆ καὶ μαρτυροῦσιν Ἑλλειψιν μελέτης τῶν πηγῶν. Καὶ ἐνταῦθα ἐμφανίζεται σύγχυσις

έννοιῶν καὶ πραγμάτων. Κατὰ τὸν Πλωτῖνον ἡ ἀνύψωσις γίνεται δι’ ἐμμέσου νοήσεως, τῆς διανοίας, τοῦ λογισμοῦ (4,4,12). "Άλλο δὲ εἶναι ὁ λόγος· «εἴστι τοίνυν οὗτος (ὁ λόγος) ἄκρατος νοῦς οὐδέ τις ψυχῆς καθαρᾶς τὸ γένος, ἥρτημένος δ’ ἔκείνης καὶ οἶον ἔλλαμψις ἐξ ἀμφοῖν, νοῦ καὶ ψυχῆς . . . .» 3,2,16. πβλ. 2,3,17.

36) Δὲν εἶναι ἄκριβὲς τὸ ὅτι τὸ ἀγαθὸν τίθησι τὸν λόγον (σ. 19), Διότι ἐκ τοῦ ἑνός, τ.ε. τοῦ Πρώτου, τοῦ ἀγαθοῦ ἀπορρέει ὁ νοῦς, ὁ δὲ λόγος ἀπορρέει ἐκ τοῦ νοῦ, (3,2,2, «οὗτος δὲ ὁ λόγος ἐκ νοῦ ὅντες· τὸ γὰρ ἀπορρέον ἐκ νοῦ λόγος»), ἢ, ως ἄλλως λέγει, εἶναι «ἔλλαμψις ἐξ ἀμφοῖν νοῦ καὶ ψυχῆς» (3,2,16). "Ωστε δὲ λόγος δὲν τίθεται ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ ἀλλ’ εὑρίσκεται ἀπωτέρῳ αὐτοῦ.

37) 'Ο ἔρως δὲν εἶναι, ως παριστᾶ ὁ συγγραφεὺς (σ. 20) εἶδος τῆς ψυχῆς ἀλλὰ «ἐνέργεια ψυχῆς ἀγαθοῦ δριγνυμένης (3,5,4).

"Ωσαύτως καὶ ἡ «διάνοια» δὲν εἶναι ἐπιστημονικὴ μέθοδος (wissenschaftliche Methode) ἀλλὰ βαθμὶς γνωστικῆς ἐνεργείας ἀνωτέρα τῆς δόξης (4,4,12).

38) 'Εν σελ. 23 ἡ ψυχὴ χαρακτηρίζεται παραδόξως ως «μεταφυσικὴ λειτουργία τοῦ νοητικοῦ κόσμου». 'Αλλ' ὁ Πλωτῖνος σαφῶς εἰκονίζει τὴν ψυχὴν ως γέννημα τοῦ νοῦ (5,1,7).

39) Δὲν στοχάζεται τοῦ ἀληθοῦς τὸ λεγόμενον ὅτι ἡ ψυχὴ τίθεται ὑπὸ τοῦ νοῦ διὰ τῆς σχέσεως τῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἐτερότητος (σ. 24). 'Η ψυχὴ γεννᾶται ἐκ τοῦ νοῦ ἔνεκα τῆς τελειότητος αὐτοῦ, καθ' ὅνπερ τρόπον καὶ ὁ νοῦς ἐκ τοῦ Πρώτου. Προηλθε δὲ ἡ ψυχὴ ἐξ ἀνάγκης ἐκ τοῦ νοῦ χωρὶς οὗτος νὰ ἐνεργήσῃ ἢ ἀλλοιωθῇ (5,8,2. 3,2,2).

40) 'Ο αἰσθητὸς κόσμος ἐκ τοῦ νοητοῦ προελθὼν καὶ τούτου ὕν εἰκὼν ἔχει νοῦν καὶ τάξιν (3,3,4. 6,8,18). Διατὶ λοιπὸν πρέπει τὸ αἰσθητὸν νὰ θεωρεῖται ως τι «nicht gesolltes» ;

41) 'Εν σελ. 28 λέγεται ὅτι αἰτία τῆς πολλότητος εἶναι οὐχὶ ἡ κανονικὴ γέννησις ἐκ τῆς ἐνότητος ἀλλ' ἡ ἀδυναμία τοῦ μένειν

ἐν ἑαυτῇ. Ἀλλὰ πόθεν τοιαῦται ἀποφάνσεις συνάγονται; — Καὶ τὰ αὐτόθι δὲ ἔκτιθέμενα περὶ τῆς ἀρσεως τῆς ἐνότητος καὶ τῆς παρὰ τὸ δέον γενέσεως τῆς ποσότητος ἀπάδουσι πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τοῦ Πλωτίνου, καθ' ὃν πάντα παράγονται ἐκ τοῦ Ἐνὸς κατ' ἀνάγκην.

42) Παραδοξος ἡ ἀπόφανσις ὅτι ἡ ὕλη δὲν εἶναι δεκτικὴ μορφῆς καὶ ἐνότητος (σ. 29). Ἀλλ' ὁ Πλωτῖνος πᾶν τουναντίον διδάσκει, ὅτι τὴν ὕλην μορφοῖ ἡ ψυχὴ διὰ τῶν ἑαυτῆς σπερματικῶν λόγων (3,2,16. 5,3,8. 5,1,5). Ὁ λόγος ἐγγινόμενος ἐν τῇ ὕλῃ παρέχει αὐτῇ εἶδος καὶ μορφὴν καὶ παράγει πάντα (2,7,3. 3,8,2. 5,9,9).

43) «Τὸ ἄπειρον τῆς κατ' αἰσθησιν παρατηρήσεως αἰτίαν ἔχει τὴν ἀπάτην τῆς ψυχῆς...» (σ. 30). Ἀλλὰ ἐπὶ τίνος μαρτυρίας ταῦτα στηρίζονται; Ὁ Πλωτῖνος αἰτίαν τῆς πολλότητος καὶ τῆς διαιρέσεως, τῆς διαστάσεως καὶ ἀντιθέσεως θεωρεῖ τὴν ὕλην, (3, 2, 2, 6, 5, 11).

44) "Οσα ἔκτιθενται περὶ ἀριθμοῦ (σ. 28 κἄτερ) δὲν στοχάζονται τῆς Πλωτινείου θεωρίας ἀλλ' εἶναι ἀλλότριαι δοξασίαι. Θὰ ἥρωτάτο δὲ εὐλόγως δι συγγραφεὺς ἐπὶ τίνων μαρτυριῶν ἐρείδει ὅσα ἐν τοῖς καθ' ἔκαστον περὶ τούτων διαλαμβάνει.

Θεωρία τοῦ λόγου ἡ γνωσεολογία.

1) Εὑθὺς ἐν ἀρχῇ ὅητέον ὅτι δόρος γνωσεολογία (γνωσεολογικὸς, κ.τ.τ.) εἶναι πλημμελής. Ορθῶς δὲ ἔχει μόνον τὸ γνωσιολογία (γνωσιολογικός), ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἀνάλογα: φυσιολογία, φυσιολογικός, φυσιογνώμων, φυσιογνωμία, φυσιογνωμικός, αἰρεσιομάχος, αἰρεσιομαχία κλπ. Κατὰ ταῦτα σχηματίζονται ὁρθῶς οἱ δόροι αἰσθησιολογία, γνωσιολογία, νοησιοκρατία, βουλησιοκρατία κ. τ. τ.

Ἐν τοῖς «Προλεγομένοις γίνεται λόγος περὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ συνειδότος — ἀνευ ἀκριβεστέρου τινὸς προσδιορισμοῦ καὶ διασφήσεως αὐτοῦ — ὡς στερουμένου πρὸς τὴν νοητὴν οὐσίαν καὶ

